

I. ARTYKUŁY

IGOR I. ŁUKASZUK

WIELKA SOCJALISTYCZNA REWOLUCJA PAŹDZIERNIKOWA A PRAWO MIĘDZYNARODOWE

Rewolucja Październikowa stanowi początek nowej ery w historii światowej, a tym samym w historii prawa międzynarodowego. Już przez pół wieku rozwój ludzkości odbywa się pod znakiem zwycięstwa idei Października. Te idee realizuje w swej działalności Związek Radziecki również w dziedzinie stosunków międzynarodowych. Są to idee rewolucyjnego humanizmu, wyrażające dążenia ludzi pracy do sprawiedliwości społecznej, do wyzwolenia od wojen imperialistycznych i ucisku.

Nowe zasady stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego znalazły swój wyraz już w pierwszych aktach państwa radzieckiego. Opracowany przez W. Lenina Dekret o pokoju po raz pierwszy w historii prawnie sformułował zasadę pokoju, jako trwałą podstawę polityki zewnętrznej państwa, a także uznał ją za podstawową zasadę stosunków pomiędzy państwami.

Państwo radzieckie opowiedziało się za koniecznością poszanowania zasady samostanowienia ludów i narodów na zasadzie pełnego równouprawnienia. Potępiło neokolonializm i rozciągnęło działanie zasad demokratycznych w stosunku do wszystkich ludów i narodów „niezależnie od tego — jak stanowił Dekret o pokoju — czy ten naród żyje w Europie, czy w dalekich krajach za oceanem”. Oznaczało to rozszerzenie sfery działania prawa międzynarodowego na cały świat.

Państwo radzieckie anulowało nierównoprawne umowy z krajami Wschodu, które były jedną z form ucisku kolonialnego. Pierwszymi umowami tych państw, zawartymi na zasadach równości stron, były umowy z państwem radzieckim. W rezultacie działalności Kraju Rad znacznie wzrosło poszanowanie i ochrona praw innych państw, niezależnie od ich wielkości i siły. Zniesiono tajną dyplomację, a grabieżcze umowy opublikowano. Już w pierwszych aktach Października podkreślaną ważną rolę, jaką powinny odgrywać masy ludowe przy rozstrzyganiu zagadnień międzynarodowych.

Akty Października, postępową pozycją międzynarodowo-prawną państwa radzieckiego, spotkały się z sympatią i poparciem ze strony sił demokratycznych całego świata. Z drugiej strony siły starego świata czyniły wszystko, by jeszcze w kolebce zdusić młode państwo socjali-

styczne. Siły te zorganizowały wojnę domową i interwencję, blokadę gospodarczą i dywersję, cynicznie depcząc elementarne zasady obowiązującego prawa międzynarodowego. Mocarstwa imperialistyczne usiłowały zupełnie nie liczyć się z normami prawa międzynarodowego w stosunkach z państwem radzieckim¹. W przeciwieństwie do tego Kraj Rad szanował prawa innych krajów i narodów, nie wyłączając najbardziej uciskanych. Jednocześnie wymagał poszanowania swoich uprawnień i zdecydowanie protestował, kiedy w stosunku do niego nie były przestrzegane normy prawa międzynarodowego².

Państwo radzieckie zastało prawo międzynarodowe ukształtowane w zasadzie w okresie panowania burżuazji. Na prawo to* składały się normy różnego rodzaju. Jedne z nich, reakcyjne i antydemokratyczne, były narzędziem realizacji polityki imperialistycznej, inne były demokratyczne i postępowe. Te ostatnie były proklamowane przeważnie dla zamaskowania prawdziwych celów polityki zagranicznej.

Państwo radzieckie odrzuciło te instytucje prawa międzynarodowego, które były nie do przyjęcia dla państwa robotników i chłopów. Demokratyczne instytucje i normy, które można było wykorzystać w interesie pokoju i współpracy międzynarodowej, państwo radzieckie uznało za obowiązujące dla siebie. Od tego czasu państwo radzieckie opowiada się za ścisłym przestrzeganiem ogólnie uznanych norm prawa międzynarodowego. Sprawdzianem jest tutaj polityka międzynarodowa Związku Radzieckiego³. Tego rodzaju postawa jest całkowicie uzasadniona. W przestrzeganiu prawa międzynarodowego zainteresowane są wszystkie narody, bez przestrzegania prawa międzynarodowego niemożliwe byłoby pokojowe współistnienie państw o różnych ustrojach społecznych. Demokratyczne normy prawa międzynarodowego stanowią jedno z osiągnięć cywilizacji. Socjalizm powołany jest do tego, by urzeczywistnić wszystko, co najlepsze, co człowiek osiągnął podczas swej wielowiekowej historii. Dlatego też te normy prawa międzynarodowego, które mogą być zaliczone do najbardziej doniosłych osiągnięć ludzkości, znalazły poparcie państw socjalistycznych.

Dalszy rozwój prawa międzynarodowego odbywa się w dużej mierze po drodze wyznaczonej przez wielki Październik. Wielki, postępowy wpływ na prawo międzynarodowe miało zwycięstwo Związku Radziec-

¹ I tak w piśmie Ludowego Komisarza Spraw Międzynarodowych złożonym na ręce konsula amerykańskiego w dniu 6 IV 1918 r. pisano: „W stosunku do nas nie przestrzega się żadnej sprawiedliwości ani żadnych praw”, *Mieżdunarodnaja politika nowiejszego wremienie w dogovorach, notach i deklaracijach*, cz. II, Moskwa 1926, s. 162.

² Por. np. radiogram LKSM RSFSR z 21 I 1919 r., *Dokumenty wnieszej politiki SSSR*, t. II, Moskwa 1958, s. 38—39; Nota przedstawiciela pełnomocnego ZSRR w Szwecji z 25 I 1919 r., *ibidem*, s. 48.

³ Por. np. *Ukraińska SSSR na mieżdunarodnoj arenie*, Kijów 1963, s. 94.

kiego w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej. Utworzono Organizację Narodów Zjednoczonych, a w procesie kształtowania podstawowych zasad jej funkcjonowania Związkowi Radzieckiemu przypada rola pierwszoplanowa.

Rewolucja Październikowa położyła kres niepodzielnemu panowaniu imperializmu w stosunkach międzynarodowych, pozbawiła go monopolistycznej pozycji w procesie kształtowania i interpretacji norm prawa międzynarodowego. W okresie powojennym sfera wpływów mocarstw imperialistycznych zmniejszyła się jeszcze bardziej. Decydującego znaczenia nabierają idee pokoju, demokracji i socjalizmu, a także odpowiadające im (stosunki międzynarodowe i normy prawa międzynarodowego).

Kontynuacją rewolucyjnego odnowienia świata, początkiem którego był Październik, było zwycięstwo rewolucji socjalistycznej w wielu krajach Europy i Azji, a także na Kubie, powstanie światowego systemu socjalistycznego⁴. Konsekwentnie demokratyczne zasady, normy, regulujące wzajemne stosunki pomiędzy państwami socjalistycznymi, wywierają ogromny wpływ na stosunki międzynarodowe i normy powszechnego prawa międzynarodowego.

Poparcie dla postępowych idei w dziedzinie prawa międzynarodowego wyrażają również nowe, niezależne państwa. Słynny prawnik indyjski P. Sinha pisze, że „w procesie rozwoju światowego nowe państwa zajmują pozycje rewolucyjne i popierają powstanie nowego porządku międzynarodowego”. Sinha wskazuje, że nowe państwa pragną, by „prawo międzynarodowe zawierało zasady odrzucane dotychczas przez mocarstwa zachodnie”⁵.

Proces stopniowego rozwoju prawa międzynarodowego i umocnienie jego pozycji spotyka się z poparciem szerokich warstw ludności we wszystkich krajach. Narody wiedzą, że bez umocnienia praworządności międzynarodowej nie można zabezpieczyć ich praw, pokoju i współpracy międzynarodowej.

Podstawową przeszkodą na drodze stopniowego rozwoju prawa międzynarodowego jest pozycja mocarstw imperialistycznych, starających się wykorzystywać prawo międzynarodowe dla ochrony przestarzałych porządków. Siły reakcji, starając się wykorzystać również nowe instytucje prawa międzynarodowego w swoich interesach, zmierzają do zagwarantowania sobie przywilejów.

Państwa zachodnie zmuszone były uznać konieczność pokojowego współistnienia państw o różnych systemach społecznych, a także od-

⁴ Por. uchwałę KC KPZR z 4 I 1967 r., O podgotówce k 50-letju Wielkiej Księżniczki socjalistycznej rewolucji, Prawda, 8 I 1967 r.

⁵ Por. S. P. Sinha, *Perspective of the Newly Independent States on the Binding Quality of International Law*, International and Comparative Law Quarterly 1965.

powiednie normy prawa międzynarodowego. Jednakowoż wypaczając samą istotę tej zasady, zachodnia dyplomacja dąży do tego, by rozciągnąć tę zasadę na stosunki pomiędzy klasami wewnątrz społeczeństwa burżuazyjnego, a także na stosunki pomiędzy kolonizatorami a narodami uciskanymi. Innymi słowy, stara się wykorzystywać postępowe zasady przeciwko rewolucyjnemu procesowi zmian w układzie sił, na korzyść socjalizmu.

W związku z tego rodzaju próbami państwa socjalistyczne przypominają, że prawo międzynarodowe reguluje stosunki pomiędzy państwami; prawo międzynarodowe zakazuje ingerencji w wewnętrzne sprawy innych państw. Prawo międzynarodowe w żadnym razie nie może powstrzymywać zachodzącego w świecie obiektywnego procesu rewolucyjnego.

Awanturnicza polityka mocarstw imperialistycznych jest główną przeszkodą na drodze zwiększenia skuteczności prawa międzynarodowego. Najbardziej jaskrawym przykładem jest tutaj polityka Stanów Zjednoczonych w stosunku do Kuby, Republiki Dominikańskiej, a szczególnie Wietnamu. Fakt ten konstatuje również wielu prawników zachodnich⁶. Organizowane przez kółka rządzące Stanów Zjednoczonych zbrodnie przeciwko narodowi wietnamskiemu są tak jaskrawe, że przeciw nim protestują również liczni amerykańscy specjaliści z zakresu prawa międzynarodowego. Oświadczają oni otwarcie, że amerykańska interwencja w Wietnamie jest sprzeczna z prawem, że konieczne jest jej zaprzestanie⁷.

Podkreślić trzeba, że w naszych czasach naruszenie prawa międzynarodowego jest coraz bardziej niebezpieczne dla mocarstw imperialistycznych, wywołuje bowiem rosnący opór, tak na arenie międzynarodowej, jak i wewnątrz tych państw. Przykład agresji amerykańskiej w Wietnamie szczególnie wyraziście dowodzi, że dzisiaj nawet najpotężniejsze państwo imperialistyczne nie może naruszać prawa międzynarodowego bez uszczerbku dla swojej pozycji międzynarodowej. Naruszenia prawa międzynarodowego pociągają za sobą coraz większe niebezpieczeństwa. Coraz większe zasługi w zabezpieczeniu przestrzegania prawa międzynarodowego mają państwa (Socjalistyczne. Nie można w związku z tym nie wspomnieć, że lekceważący stosunek dzisiejszych przywódców chińskich do prawa międzynarodowego i odmowa współ-

⁶ I tak w związku z przestępczą polityką Stanów Zjednoczonych w stosunku do Wietnamu, słynny prawnik, profesor Uniwersytetu Columbia, pisze, że „Stany Zjednoczone w coraz to większym stopniu znajdują się w stanie konfliktu pomiędzy polityką państwa a postanowieniami Statutu Organizacji Narodów Zjednoczonych” W. Friedmann, *The Changing Structure of International Law* London 1964, s. 91.

⁷ Por. np. Oświadczenie Komitetu Prawników w sprawie polityki amerykańskiej w stosunku do Wietnamu (*The Morning Star*, nr 16, ze stycznia 1967 r.).

pracy z innymi państwami socjalistycznymi dla utrwalenia praworządności międzynarodowej nie ma niczego wspólnego z marksizmem-leninizmem i obiektywnie rzecz biorąc, idą oni na rękę imperializmowi.

, Współczesne prawo międzynarodowe stawia zdecydowane przeszkody polityce imperialistycznej i w coraz mniejszym stopniu może być wykorzystywane dla celów reakcyjnych. Wszystko to stanowi jedną z najważniejszych przyczyn wywołujących w krajach zachodnich krytyczne wypowiedzi pod adresem prawa międzynarodowego. Niektórzy autorzy piszą, że społeczność międzynarodowa znajdowała się dotychczas na poziomie prawa dżungli, inni piszą o zmierzchu i kryzysie prawa międzynarodowego, inni stawiają pod znakiem zapytania lub zgoła odrzucają możliwość istnienia wspólnego dla wszystkich państw prawa międzynarodowego⁸. Autorzy powyższych poglądów obwiniają za to państwa socjalistyczne, ich ideologię, a także nowe, niezależne państwa Azji i Afryki⁹.

Prawo międzynarodowe bezsprzecznie mogłoby odgrywać jeszcze większą rolę i być bardziej skuteczne, ale odpowiedzialność za to, że tak się nie dzieje, leży po stronie mocarstw imperialistycznych. Prawo międzynarodowe powstało na długo przed powstaniem państw socjalistycznych. Ma ono tak długą historię, jak długo istniały stosunki międzynarodowe. Spoglądając na historię stosunków między państwami i historię prawa międzynarodowego społeczeństw eksploatorskich nie można nie dojść do wniosku, że w znacznym stopniu była to historia wojen i przemocy, które stawały się stopniowo coraz bardziej niszczyielskie i okrutne. Była to historia naruszania elementarnych norm prawa i sprawiedliwości.

Z powstaniem w rezultacie Rewolucji Październikowej pierwszego państwa socjalistycznego pozycja prawa międzynarodowego nie tylko nie pogorszyła się, mimo że dążyły do tego mocarstwa imperialistyczne, lecz odwrotnie — rozpoczął się okres umacniania międzynarodowego porządku prawnego. W porównaniu z dotychczasową wielowiekową historią, w ciągu 50 lat, a więc w okresie niewielkim zaszły ogromne zmiany w stosunkach międzynarodowych i w prawie międzynarodowym. Spełniło się przede wszystkim to, o czym przez wieki człowiek mógł jedynie marzyć; agresywna wojna, groźba siły lub jej zastosowanie zostały postawione poza prawem.

Życie w sposób przekonywający dowodzi, że w miarę umacniania pozycji międzynarodowej socjalistycznych i nowych niezawisłych państw

⁸ Por. np. G. Schwarzenberger, *A Manual of International Law*, t. I, 1960, s. 364. T. Baty, *International Law in Twillight*. Tokio 1954. Mc Dougal, *Studies in World Public Order* Yale University Press, 1960, s. 5.

⁹ Por. na ten temat: O. J. Lissitzyn, *International Law Today and Tomorrow*, New York 1965, s. 1.

perspektywy rozwoju prawa międzynarodowego zwiększają się. Wszak właśnie w ostatnich latach, bez względu na imperialistyczne awantury, iprawo międzynarodowe osiągnęło nie spotykany dotychczas rozwój i stopień skuteczności¹⁰.

W ogólnym bilansie wzajemnego stosunku sił na arenie międzynarodowej wzrasta znaczenie czynników moralno-politycznych, toczy się coraz bardziej ostra walka o umysły i serca ludzi. W tej walce ideologicznej prawo międzynarodowe jest jedną z ważniejszych płaszczyzn zmagania.

Antykomunizm, domiując w polityce mocarstw imperialistycznych, będąc ideologiczną podstawą agresywnych bloków, takich jak NATO, SEATO, przynosi dużą szkodę dla normalnego rozwoju stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego. Antykomunizm jest ideologią wyrzeczenia się elementarnych zasad demokratycznych, ideologią nienawiści do człowieka, ideologią wojny. Imperialistycznej ideologii wojny i bezprawia przeciwstawia się ideologia komunistyczna, ideologia pokoju i przyjaźni, demokracji i ochrony słusznych praw wszystkich narodów. Marksizm-leninizm odnosi coraz to nowe zwycięstwa w umysłach milionów ludzi, w stosunkach międzynarodowych i w prawie międzynarodowym dlatego, że wyraża życiowe interesy ludzkości, wskazuje jej realną drogę do pokoju, wolności i postępu.

Walka państw socjalistycznych o demokratyzację prawa międzynarodowego jest procesem złożonym, w którym występuje wiele czynników sprzecznych. Na poszczególnych odcinkach i w pewnych okresach czasu imperializmowi udawało się osiągnąć pewne sukcesy, a socjalizm napotykał duże trudności. Jednakowoż, jak świadczy minione pół wieku, linia generalna rozwoju prawa międzynarodowego była linią nasilenia się wpływu pokój miłujących, demokratycznych i komunistycznych idei, proklamowanych przez Rewolucję Październikową.

W procesie historycznego rozwoju stosunki międzynarodowe i prawo międzynarodowe odgrywało coraz większe znaczenie w życiu państw. Rządy poświęcają mu znacznie więcej uwagi aniżeli w przeszłości. Szczególnie znaczenie dla stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego ma pozycja zajmowana przez Związek Radziecki. Partia i rząd radziecki poświęcają wiele uwagi życiu międzynarodowemu, o czym świadczy grudniowe (1966 r.) Plenum KC KPZR. Plenum to było poświęcone analizie sytuacji międzynarodowej i na jej podstawie państwo radzieckie określiło swój stosunek do wielu problemów międzynarodowych.

W rezultacie zmian, jakie nastąpiły po rewolucji Październikowej,

¹⁰ Fakt ten konstatują również niektórzy prawnicy zachodnia por. np.: Ch. G. Fenwick, *International Law the Old and the New American*, Journal of International Law, 1966, t. 60, nr 3, s. 483.

współczesne prawo międzynarodowe zyskało wiele nowych cech charakterystycznych. Jedną z najważniejszych cech współczesnego prawa międzynarodowego jest umocnienie idei pokojowego współistnienia. Zasada pokojowego współistnienia zmieniła treść wielu instytucji i norm prawa międzynarodowego, całe jego oblicze. Jeżeli poprzednio centralną instytucją prawa międzynarodowego była wojna, to teraz rdzeniem prawa międzynarodowego są rokowania i (układy, jako główne metody rozstrzygania problemów międzynarodowych. Tak więc proklamowane przez Rewolucję Październikową i przejęte przez kraje socjalistyczne powszechne idee wcielane są w normy prawa międzynarodowego i zmieniają jego charakter. I tak, jeśli pierwszym słowem na ustach państwa radzieckiego był „pokój”, to drugim takim słowem były rokowania. Dekret o Pokoju rozpoczął się słowem „wszystkie walczące narody i ich rządy winny rozpocząć niezwłoczne rozmowy o sprawiedliwym, demokratycznym pokoju”¹¹. Jeśli więc w przeszłości państwa według swojego uznania mogły wybierać drogę pokojową lub drogę wojny, to w aktualnych czasach zarówno prawo jak i samo życie wskazuje tylko jedną drogę — drogę pokoju. A dla zabezpieczenia pokojowych stosunków konieczne są normy prawne. I stąd wynika konieczność dalszego zwiększenia skuteczności norm prawa międzynarodowego.

Współczesne prawo międzynarodowe zakazuje groźby siły lub używania siły. Był to bardzo istotny akt w dziedzinie likwidacji okrzykanego „prawa siły” odziedziczonego od feudalizmu i zaakceptowanego przez burżuazję imperialistyczną. Równocześnie z „prawem siły” giną związane z nim instytucje, odgrywające poprzednio istotną rolę. I tak, zabronione zostały lichwiarskie umowy, przestały być podstawą prawną dla zdobywania nowych terenów i aneksji.

Następuje rozszerzenie demokratycznych i postępowych w treści, ważnych dla narodów instytucji i zasad. I tak, zasada samookreślenia obejmuje tak istotne instytucje, jak prawo wyboru ustroju społecznego, prawo do rewolucji i postępu społecznego. Obalone zostały intrygi imperialistów próbujących przeszkodzić przemianom rewolucyjnym, powołujących się przy tym na prawo międzynarodowe. Współczesne prawo międzynarodowe przyznaje bezspornie narodom prawo do rewolucji.

Jedną z najważniejszych cech współczesnego prawa międzynarodowego jest odrzucenie kolonializmu we wszystkich jego formach i przejawach. Rola państwa radzieckiego w umocnieniu tej zasady jest powszechnie znana. W rezultacie likwidacji imperialistycznego systemu kolonialnego prawo międzynarodowe po raz pierwszy w historii rozciągnęło zasięg swojej mocy nie tylko na państwa Europy i Ameryki, ale także na państwa Azji i Afryki, które w przeszłości postawione były

¹¹ Por. *Dokumenty* ..., op. cit., s. 11.

przez kolonizatorów poza prawem. W rezultacie prawo międzynarodowe stało się istotnie ogólnoswiatowym.

Charakterystyczną cechą współczesnego prawa międzynarodowego jest wzrost realności zarówno uprawnień jak i obowiązków wszystkich państw. W przeszłości prawo międzynarodowe było realne zwykle dla państw silnych, które mogły zabezpieczyć swoje uprawnienia siłą. Dla państw słabych uprawnienia często miały charakter jedynie formalny, jako że stosunki międzynarodowe opierały się na ucisku słabego przez silne państwa. Za to obowiązki państw słabych były realne. Dzisiaj w postaci państw socjalistycznych powstały siły, które potrafią zabezpieczyć realność istotnych uprawnień także dla małych i słabych krajów. Siły te potrafią również zabezpieczyć realizację odpowiednich obowiązków przez wielkie mocarstwa, bez czego nie może być mowy o realności uprawnień. W Programie KPZR czytamy: „Po raz pierwszy w dziejach wytworzyła się taka sytuacją, że nie tylko wielkie, lecz również małe państwa, kraje, które wkroczyły na tory samodzielnego rozwoju, wszystkie państwa dążące do pokoju, niezależnie od ich siły, mają możliwość prowadzenia samodzielnej polityki zagranicznej”¹².

W przeszłości w faktycznej polityce nie istniało pojęcie „interesów ogólnoludzkich”. Inne państwo traktowane było przede wszystkim jako potencjalny przeciwnik. Rozwój życia międzynarodowego doprowadził do tego, że obecnie stała się realna jedność losów ludzkich. Wszystkie narody w jednakowym stopniu zainteresowane są w zabezpieczeniu pokoju i w zażegnaniu wojny jądrowej i wreszcie w rozwoju współpracy międzynarodowej.

Na takiej podstawie społecznej dokonał się istotny postęp w prawie międzynarodowym. W przeszłości rola prawa międzynarodowego sprowadzała się do rozgraniczenia praw i interesów państw, do ustanawiania jedynie ram ich wzajemnego współdziałania. Gdy chodziło o cele i charakter takiego wzajemnego oddziaływania, o jego treść, wówczas prawo międzynarodowe milczało. Zajmowało ono często pozycję neutralną, zarówno gdy chodziło o cele pokoju, jak i cele wojny.

Prawo międzynarodowe miało całkowicie charakter dyspozytywny; w swoich wzajemnych stosunkach dwa lub kilka państw mogły w drodze umowy odrzucić każdą powszechnie przyjętą normę prawną. Taka sytuacja była wygodna dla eksploatatorów i kolonialistów, wyrażała panowanie prawa siły.

Współczesne prawo międzynarodowe w dziedzinach mających istotne znaczenie dla wszystkich narodów przestaje być dyspozytywne. Coraz bardziej wzrasta rola norm imperatywnych, to jest takich, od których

¹² Program Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego uchwalony przez XXII Zjazd Partii w: *XXII Zjazd Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. Referaty i uchwały*, Warszawa 1961, KiW, s. 554.

państwa nie mają prawa odstąpić ani w dwu-, ani wielostronnych stosunkach na podstawie obopólnej zgody. Do tego rodzaju norm imperatywnych należą przede wszystkim podstawowe zasady prawa międzynarodowego: suwerenna równość, nieingerencja, 'Samostanowienie, zakaz groźby siły, lub jej stosowanie itp.¹³.

Charakterystyczna cecha prawa międzynarodowego polega na tym, że rozszerzyło ono nie tylko swoje oddziaływanie na nową dla niego dziedzinę współpracy ekonomicznej, socjalnej, naukowej i kulturalnej, ale i na tym, że jest ono w tych dziedzinach coraz bardziej pożądanym i skutecznym środkiem realizacji regulacji stosunków pomiędzy państwami.

Prawo międzynarodowe w okresie po Rewolucji Październikowej zyskało szereg nowych cech, które zdecydowanie odróżniają je od prawa międzynarodowego z okresu sprzed rewolucji. Fakt ten stwierdzają nie tylko uczeni z państw socjalistycznych ale i wielu prawników z państw zachodnich¹⁴. Przemiany, jakie zaszły w prawie międzynarodowym, są tak istotne, że dają (podstawy, by mówić o nowej erze w rozwoju prawa międzynarodowego — erze popaździernikowej. W nowej erze rozwój życia międzynarodowego i prawa międzynarodowego idą po drodze wskazanej przez idee Wielkiego Października.

Z języka rosyjskiego przełożyła
Anna Michalska

LA REVOLUTION D'OCTOBRE ET LE DROIT INTERNATIONAL

R é s u m é

L'auteur présente les changements qui sont intervenus dans les rapports internationaux et dans le droit international au cours des 50 dernières années. La victoire de la Révolution d'Octobre et l'instauration de régimes socialistes en Europe et en Asie furent le début d'une nouvelle ère pour le droit international. L'Union Soviétique et les pays socialistes s'efforcent en conséquence d'assurer le régime de légalité internationale, et de poursuivre la démocratisation des normes du droit international. La violation des principes fondamentaux du droit international par les puissances impérialistes se heurte à une violente réaction tant à l'échelle internationale qu'à l'intérieur de ces états.

¹³ Por. G. I. Tunkin, *Woprosy teorii mieźdunarodnogo prawa*, Moskwa 1962, s. 113 i nast.; W. M. Koreckij, *Obszczyje principy prawa w mieźdunarodnom prawie*, Kijów 1957; A. N. Tałałajew, *Ob osnovnych principach mieźdunarodnogo prawa*, Moskwa 1959; A. Kłafkowski, *Współczesne tendencje rozwojowe prawa mieźdunarodowego, publicznego*, Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny 1963, nr 1, s. 19.

¹⁴ Por. np. W. Friedman, op. cit., s. 3; Ch. Femwick, op. cit., s. 483.

L'une des principales caractéristiques du droit international contemporain est le renforcement de l'idée de coexistence pacifique. C'est grâce à ce principe que beaucoup de normes et d'institutions du droit international, ont vu changer leur forme. C'est ainsi qu'avant l'institution centrale du droit international était la guerre, de nos jours, les principales méthodes pour résoudre les problèmes internationaux sont les pourparlers et les traités. Le droit international contemporain interdit la menace et l'utilisation de la force. Il résulte un élargissement des institutions et principes démocratiques et progressistes. C'est ainsi que le principe de l'autodétermination comprend également le droit au libre choix du régime social, le droit à la révolution et au progrès social. Les accords usuaires furent interdits et cessèrent ainsi d'être la base d'acquisition de nouveaux terrains et de l'annexion, on rejette le colonialisme sous toutes ses formes. Le résultat de la liquidation du système colonial fut l'extension du droit international aux états d'Asie et d'Afrique qui autrefois étaient tenus hors du droit. Le droit international devint ainsi droit mondial.

Le trait caractéristique du droit international contemporain est l'augmentation du respect tant des droits que des devoirs de tous les pays. Les états socialistes assurent le respect des droits des pays faibles ainsi que la réalisation des devoirs des pays puissants. Dans le passé, l'idée d'"intérêts humains" n'existait pas dans le droit international. Aujourd'hui, toutes les nations et sociétés sont au même degré engagées dans la lutte pour la paix, le bannissement de la guerre et le développement de la coopération internationale.

Dans les domaines ayant une signification capitale pour toutes les nations, les normes dispositives ont été remplacées par des normes impératives. Parmi les normes impératives, nous avons avant tout, les principes fondamentaux du droit international tels que l'égalité, souveraineté, la non-ingérence, l'interdiction de menace ou d'utilisation de la force.

Le droit international est un moyen efficace de régler les rapports entre les états dans le domaine de la coopération scientifique, culturelle, économique et sociale. Les changements intérieurs au cours des cinquante dernières années dans le droit international, sont d'une si grande portée, que l'on peut parler d'une nouvelle ère „d'après Octobre" pour le développement du droit international.